

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ - „МАМИНОТО ДЕТЕНЦЕ”

ХУМОРИСТИЧНИ, САТИРИЧНИ И ГРОТЕСКНИ ЕЛЕМЕНТИ

Хумор, преливащ в сатира, превръща безобидния смях в отрицание на нравите български в „Маминалото детенце” на Любен Каравелов. Дванадесет години от живота на автора преминават в чужбина, далеч от България, но мисълта му остава да живее с проблемите на родния край и народната съд-ба.

Обществената ангажираност на дейна-та му натура не приема застоя, тишината, равнодушното спокойствие. Любен Каравелов не може да се примири с паразитното съществуване на част от чорбаджийското съсловие. В обстановката на исторически кипеж, във времето, когато се гради новата история на народа, истинският патриот не би могъл да остане безучастен към съдби-ните му.

В повестта „Маминалото детенце” Любен Каравелов създава галерия от колоритни ге-рои на своето бreme, лишени от всякакви възвишени идеали и стремежи. Това са хора, които, възпитавайки неправилно децата си, създават себеподобни, обречени на деграда-ция. Те самите, чрез своите действия и постъпки, се поставят извън времето, извън ис-торията.

Авторът на „Маминалото детенце” (1875) произнася своята присъда над застоя, консу-мативното, пълната незаинтересованост, като осмива своите герои чрез средствата на хумора и сатирата във всичките им разно-видности - от иронията до карикатурата и гротеската. Агресивността на сатирично-то му изображение се дължи на желанието му да унищожи злото. Според Исак Паси: *„Омра-зата на сатирика произва до костите на онова, което той счита за зло, за да го уязви най-болезне-но, а ако може и да го унищожи.”*

Своята позиция писателят внушава, ка-то осмива литературните си герои - на първо място Нено, Неновица и техния син Николчо. Безпощаден е и към цялото обкръжение от алчни попове, деградирали чорбаджийски синове, лишени от елементарни мо-рални

принципи даскали, безгласни и нищожни елементарни слуги.

Носталгията по родното не пречи авторът да познава добрата и лошата страна на българския нрав. Смях и болка, са-тира и гняв прозират в повествователния ироничен тон. Любен Каравелов осмива пряко и косвено своите герои чрез колоритните им портретни описания, чрез представяне-то им в различни ситуации. Безсмислените диалози, които те водят помежду си, отно-шението на околните към проявите им, множеството детайли от обстановката са доказателства за авторовото непримиримо отношение.

Още в самото начало завладяващият при-повдигнат тон на творбата не е случаен. Често чрез възклицанията и речевите обрати авторът припомня за великите исторически събития и личности - битката при Ватерлоо, Демостен, Атила. Контрастът между исторически значимото и битово дребното е въведен. Очистителният смях на Каравелов е скрит зад текстовите послания. Хуморът искри от всеки ред на иронично приповдигнатата възхвала на Казанлъшката гюлова ракия: *„Ах, ти моя люляно, ти казанлъшка гюлова ракийко! В твоите алкохолни искрици се скриват стотина тома от най-зна-менитите епохи на българската история, кои-то са пълни с хиляди велики и славни подвизи...”* Ироничен, но пълен с живот, е присмехът на Каравелов над жалките стремления на своите герои. Напълно незаинтересовани от чуждата съдба, те се вълнуват единствено от своето елементарно благополучие. Застой, тишина, робско примирение - всичко това би могло да предизвика у Любен Каравелов гневно възмущение, да породии подигравка, желание за унищожение на елементарно-то и пошлото. Реакцията му е свързана с появата на язвителната и непрощаваща гнев-на усмивка.

След обзора на историческите факти, конкретната обстановка в Казанлък, гюловите градини, Любен Каравелов постепенно отп-равя поглед към дома и семейството на чорбаджи Нено. Леката подигравка, веселата, дяволита закачка отстъпват място на пряката сатира и гротесковата карикатура. Следва поредица от комични ефекти, множество умалителни в контраст с грозните постъпки и уродлив външен вид на героите, хиперболизацията и честото зоологизиране на действащите лица.

Смях, оживление, радостна глъчка царят през месец май в околните трендафилови гра-дини. Навред кипи труд, лее се волна песен. Трудът изпълва сърцето с безгранично щас-тие и задоволство. На фона на оживлението и пълната с живот картина съвсем ненадей-но читателят се среща с двамата герои - Нено и Неновица, и галеното им дете Николчо. Осмиването на героите си Каравелов пос-тига посредством портретната им

характеристика. Авторът открива голямо сходство „между душата и тялото“: „Под една кичеста круша в една от трендафиловите градини било пострано черно-жълто китено чердже, на което седели две лебеници, или както ги наричат казанлъчани, две дини, които представлява-ли единостъщност и неразделност, или да Кака по-понятно, едната лебеница, която била твър-де голяма и малко продълговата, седяла на черджето, а другата, която била малка и туплеста, седяла на първата лебеница, така щото от тия две разновидности лебеници произходило едно не-разделно мазно тяло, което се наричало Нено чорбаджи.“

Очите на чорбаджи Нено са сравнени с две черни точки, а ушите и носът - с три червени подлоги. Следват няколко сравнения с неодушевени предмети, които показват, че чорбаджи Нено няма никакви духовни интереси и доказват авторовото отрицание на моралната деградация чрез гротесковото описание на външно карикатурния образ на Нено чорбаджи, красноречиво говорещ за бездуховността му.

Каравелов извежда основните характерни черти, но силно ги преувеличава и заостря, създава истинска и великолепна карика-тура. Освен карикатурен - образът е и гротесков - получава се съчетание или по-точно заместване на човешкото тяло с форми на растителния и животинския свят.

Авторът не отминава и „нежната родителница“ — Неновица, която има голямо сходство „с ония двоеноги животни... които се отгояват за Коледа“.

Разгърнатото описателно сравнение отново предизвиква смях и критика. Авторът осмива героите, като прибегва до тяхното зоологизиране. Неновица гледа своя син „с овче умиление“ и обича да глади по главата „своето теле“.

Каравелов съумява да осмее своите герои и по друг начин: посредством контраста между тяхната физическа и душевна грубост и тромавост, и използваните множество умалителни имена в описанията им. Не в елек, а в „елеченце“ е облечена „голямата лебеница“.

на миндер, а на „миндерлъче“

Не

при-сяда обемистата чорбаджийска двойка. Николчо от малък посяга към „ракийка”,

баща му Нено така и не успява да му тури

„юларчето”.

Всички те живеят своя дребен, мизе-рен и никому ненужен

„Животец”.

Необезпо-коювани от никого, незаинтересовани от съд-бата на своя народ. Едва ли някаква сила би нарушила спокойствието им и би ги извади-ла от обичайното равновесие. Празно, без-целно, безсмислено съществуване! Живот, лишен от смисъл е техният спокоен рай. Об-хваналото го равнодушие, самодоволството, изпълнило душата на Нено, му позволяват гордо да заяви:

„В моята къща е рай - райска тишина.

”

Този привиден рай отблъсква Кара-велов и събужда у него гняв и презрение. Глав-ната дилема, която бълнува Каравеловите герои в летния зной, е дали да дремят под кестена, или под крушата. Чрез сполучли-вия израз

„спали да пият, яли да пият и живели да пият”

авторът посочва главните

„ценнос-ти” в

живота на чорбаджийския син Никола и неговите другари.

Осмиването на литературните герои е подчинено на основния замисъл на творба-та. Паразитните слоеве в обществото или напускат историческата сцена, или дос-тигат до пълна деградация. Смехът и сати-рата помагат да бъдат разобличени и съкрушени човешките недъзи.